

Аналізуючи все вище викладене, можна зробити висновок, що воєнний стан виступає вагомою причиною і підставою, яка береться до уваги під час вирішення питання про поновлення процесуальних строків, проте кожна ситуація є індивідуальною та остаточне рішення прийматиме суд за результатом оцінки всіх обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 2.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : з поправами, внесен. відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13). *Право України*. 2010. № 1
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 64, 129.
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28 Ст. 26.
5. Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/>.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-4

Линюк Андрій Ігорович, Слободян Уляна Сергіївна
студенти 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Гонгало Р. Ф.

ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасне життя суспільства складно уявити без високотехнологічної комп'ютерної техніки, комунікаційних та ІТ-технологій, а також без електронної інформації. Ці та інші досягнення в галузі інформаційних та комп'ютерних технологій, а також загальна глобалізація та повсюдне розповсюдження Інтернету, стають причиною виникнення принципово нових можливостей у багатьох сферах життєдіяльності, зокрема і у сфері цивільного судочинства. Однією із таких можливостей є електронні докази, які нині все частіше заявляються як докази сторонами у справі, незважаючи на те, що практика їхнього викорис-

тання в Україні розпочала формуватися зовсім нещодавно. Важливість правової регламентації цивільно-процесуальних правовідносин в аспекті електронних доказів відзначається і на міжнародному рівні. Підтвердженням цього є те, що, наприклад, Комітетом міністрів Ради Європи 30 січня 2019 року були прийняті керівні принципи щодо використання електронних доказів у цивільному та адміністративному судочинстві [1].

Не дивлячись на це, доказове право виявилось не зовсім готовим до стрімкої цифровізації даної сфери суспільного життя. Ситуація ускладнилася до критичної межі у зв'язку з повномасштабним воєнним вторгненням РФ на територію України, що мало наслідком майже повне паралізування вітчизняної системи правосуддя. Цілком логічно, що такий стан речей спричинив труднощі і у використанні електронних доказів у вітчизняному цивільному процесі, норми якого є порівняно новими для судів загальної юрисдикції. Однак, за таких умов саме використання електронних доказів, з-поміж іншого, може сприяти доступу громадян до суду з дотриманням безпечних умов.

Хоча електронні докази сприймаються нами як певна інновація, явище останніх років, та практика їхнього використання була відома ще в минулому столітті. Так, ще в 1968 році у Англії при захисті законних інтересів громадян у судовому порядку як докази допускалися відомості, що містяться в комп'ютерному документі при дотриманні деяких умов використання такої електронної машини [2].

Однак, що стосується безпосередньо нашої держави, то в грудні 2017 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільно-процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [3], основною метою якого була нормативна регламентація механізмів процесуальних вимог щодо забезпечення права на ефективний та безпечний суд в Україні, зокрема і вимог щодо використання електронних доказів.

Відповідно до статті 100 Цивільного процесуального кодексу України, «електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та

голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі» [4].

Вдаючись до визначення поняття електронного доказу слід відзначити і міжнародні норми, закріплені Радою Європи в керівних принципах щодо використання електронних доказів у цивільному та адміністративному судочинстві. У даному акті використовується широке визначення електронних доказів: «Електронні докази можуть мати форму тексту, відео, фото або звукозапису. Дані можуть надходити з різних носіїв або методів доступу, таких як мобільні телефони, веб-сторінки, комп'ютери або GPS-рекордери, включаючи дані, що зберігаються в сховищах поза власним контролем сторони» [1].

Вітчизняний дослідник А. Ю. Каламайко визначив категорію «електронні докази» як «передбачені законом процесуальні форми залучення текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів» [5, с. 129].

На практиці, найчастіше в якості електронних доказів в цивільному процесі використовуються наступні документи: договори та додаткові угоди; облікові та платіжні документи; переписка через інтернет за допомогою електронної пошти або месенджерів; скани, роздруківки документів, переданих по електронній пошті, через месенджери, за допомогою факсимільного зв'язку.

Що стосується електронних документів як електронних доказів, то за своїм змістом вони не відрізняються від документів на інших видах носіїв, однак при визначенні електронного документа як електронного доказу саме електронний підпис перетворює електронний документ на юридично значущий документ і дає можливість використовувати поряд з іншими паперовими документами.

Важливість електронних повідомлень (включаючи листування по e-mail, SMS та повідомлення з месенджерів) як докази в цивільному судочинстві полягає в тому, що все більше осіб та організацій використовують їх для надсилання один одному документів та повідомлень за допомогою сервісів електронних повідомлень або за допомогою месенджерів. Цікавим є також те, що основним правилом подання до суду електронного листування як доказу в більшості європейських країн є його обов'язкове нотаріальне посвідчення: використання звичайних незасвідчених скріншотів та роздрукованих на засобах цифрового друку копій загрожує ризиком того, що

в підсумковому випадку вони будуть недостатньо достовірними. Засвідчення нотаріусом змісту листування здійснюється за допомогою його входу до електронної поштової скриньки або кабінету та опису змісту повідомлень. За підсумками даної процедури особі видається завірений нотаріусом протокол зі скриншотами (знімками) відповідних повідомлень – він і вважатиметься достатнім підтвердженням достовірності листування. Попри це, в рамках вітчизняного цивільного процесуального права дану процедуру не регламентовано, саме тому, на нашу думку, видається можливим здійснювати нотаріальні посвідчення такого роду електронних документів на підставі двосторонніх Конвенцій про правову допомогу між Україною та іншими державами.

Найбільший інтерес на даний момент викликає такий вид цифрових доказів у справі, як метадані. «Метадані – це електронна інформація щодо інших електронних даних, яка дозволяє ідентифікувати, встановити джерело або простежити історію доказу, а також відповідні дати та час» [1]. При доведенні будь-якого факту за допомогою електронного листування, вони можуть використовуватися для відстеження та ідентифікації джерела та місця призначення повідомлення, даних на пристрої, що генерував електронні докази, дати, часу, тривалості листування та інше.

Слід сказати, що сьогодні часто виникають питання щодо оформлення, подання та дослідження електронних доказів, тому що чинне законодавство досі потребує чіткого врегулювання цього питання. Електронні докази слід оцінювати так само, як і інші види доказів, зокрема, що стосується їх допустимості, достовірності, достатності та належності. Для більш повного усвідомлення специфіки електронних доказів, вважаємо за необхідне навести декілька прикладів із європейської та вітчизняної судової практики.

Аналізуючи вітчизняну судову практику, можна, наприклад, навести справу № 226/1204/18 Верховного Суд, де Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду прийшов до наступної правової аргументації: «копія документу та оригінал електронного документа повинні бути засвідчені електронним цифровим підписом» [6]. Якщо проаналізувати зарубіжний досвід, то можна, наприклад, побачити, що Верховний суд Хорватії (Справа № I Kž 696/04-7) [7] підтвердив, що SMS можуть використовуватися як докази в судовому процесі, адже вони є джерелом інформації, рівним

будь-якому іншому письмовому вмісту, що зберігається на іншому носії.

Таким чином, дійшли висновку, що в нашій державі, не зважаючи на низку труднощів, більшість з яких спричинена війною, стрімко створюється та розвивається цілісна правова система використання електронних доказів в цивільному процесі. Однак, на практиці все ж виникає багато труднощів в процесі використання електронних доказів в цивільному процесі через не зовсім детальну законодавчу регламентацію даної процедури. Саме тому, вважаємо за доцільне розширити параграф 5 «Електронні докази» Цивільного процесуального кодексу України, або ж прийняти окремий Закон «Про електронні докази в цивільному процесі», в якому детально регламентувати процедуру їх використання в рамках цивільного судочинства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Керівні принципи Комітету Міністрів Ради Європи щодо використання електронних доказів у цивільному та адміністративному судочинстві від 30.01.2019 (текст). *Рада Європи*: веб-сайт. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-on-electronic-evidence-and-explanatory-memorandum/1680968ab5>
2. Civil Evidence Act 1968. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/64/section/5/1991-12-19>
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 48, ст.436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40-41, 42, ст.492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n6733>
5. Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. *Право та інновації*. 2015. № 2. С. 127-132.
6. Постанова від 19.12.2018 № 226/1204/18. *Верховний Суд. Касаційний цивільний суд*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/78977998>
7. Naslovnica Vrhovni sud Republike Hrvatske. URL: <https://www.vsrh.hr>